

STEPINŠ, P.

1974 *Senkapi Īles Mežā*, Arheoloģija un Etnogrāfija 11, p. 111-119.

SZYMAŃSKI, P.

1998 *Grób z Wyszemborka. Przyczynek do badań nad zachodniobałtyjskimi pochówkami koni z okresu wędrówek ludów*, in: Studia z dziejów cywilizacji, Warszawa, p. 141-148.

2000 *Ceramika z cmentarzysk kultury bogaczewskiej. Próba analizy na podstawie wybranych materiałów*, Barbaricum 6, p. 109-201.

ŠNORE, E.

1937 *1.-4. gadsimteņi pēc Kr.*, in: *Latviešu kultūra senatnē*, Rīga, p. 18-38.

TAUTAVIČIUS, A. (ТАУТАВИЧЮС А.)

1980 *Балтские плетена на территории Литвы в I тысячел. н.э.*, in: *Из древнейшей истории балтских народов (по данным археологии и антропологии)* Рига, p. 80-88.

WIESŁAW WIĘCKOWSKI

# BADANIA ANTROPOLOGICZNE LUDZKICH SZCZĄTKÓW KOSTNYCH POCHODZĄCYCH Z GROBÓW 178 I 179 Z CMĘTARZYSKA CIAŁOPALNEGO W WYSZEMBORKU, GM. MRĄGOWO

Materiał, który stanowi podstawę niniejszego opracowania pochodzi z badań wykopaliskowych prowadzonych przez Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego na cmentarzysku ciałałopalnym (stanowisko IVa) w Wyszemborku, gm. Mrągowo. Badania były prowadzone w sezonie 1993 pod kierownictwem dr hab. W. Nowakowskiego.

Zaprezentowane wyniki analizy stanowią jedynie fragment z całości wyeksplorowanego materiału, gdyż obejmują szczątki pochodzące z zaledwie dwóch grobów i wypełniska pomiędzy nimi. Opracowanie pozostałej części jest w toku i zostanie opublikowane w przyszłości.

Badania przeprowadzone zostały przy użyciu metody identyfikacji i opisu fragmentów kostnych opracowanej przez T. Dzierżykraya-Rogalskiego,<sup>12</sup> a w opisie stopnia przepalenia kości uwzględniono skalę A. Malinowskiego, jak następuje:

- 1° – przepalenie lub nadpalenie częściowe;
- 2° – przepalenie słabe – kości mało popękane, odkształcone i skurczone o ciemnym zabarwieniu;
- 3° – przepalenie średnie – spękanie i odkształcenia termiczne silniejsze, zabarwienie szare;

4° – przepalenie silne – znaczne spękanie i odkształcenia, zabarwienie żółtawo- lub białawo-szare;

5° – przepalenie bardzo silne, spopielenie – zachowane niewielkie fragmenty o zabarwieniu kredowo-białym.

Opis zabarwienia kości uzupełniony został o często występujące, zwłaszcza na kościach przepalonych średnio, zabarwienie rdzawe, będące pozostałością związków żelaza zawartego w hemoglobinie czerwonego szpiku kostnego.

Ustalenia płci i wieku zmarłych dokonano na podstawie analizy fragmentów z wykształconymi cechami dystynktywnymi, posługując się czasami pomiarami metrycznymi grubości bądź średnicy niektórych kości długich i czaszki.

## Grób nr 178 (kości z popielnicy)

Materiał uzyskany z popielnicy to średnio przepalone kości ludzkie – 3°, barwy jasno brunatno szarej, z rdzawymi śladami na niektórych fragmentach. Kości silnie rozdrobnione, częściowo mechanicznie, ale najprawdopodobniej wskutek transportu.

<sup>12</sup> T. DZIERŻYKRAY-ROGALSKI: *Szczątki kostne z grobów ciałałopalnych jako przedmiot badań antropologa*, in: *Człowiek w czasie i przestrzeni*, 1960, fasc. 1, p. 49-51.

Czaszka reprezentowana była przez kilkanaście fragmentów kości sklepienia, w tym dwóch fragmentów kości ciemieniowych z fragmentami szwu węglowego oraz z fragmentami szwu wieńcowego. Zachował się również fragment górnej, zewnętrznej części krawędzi oczodołu prawego, z dość ostrą krawędzią. Dodatkowo zidentyfikowano fragment piramidy kości skroniowej. Zachowało się również kilka fragmentów koron i korzeni zębów, w tym jeden korzeń kła, trzy fragmenty korzeni zębów siecznych i niewielkie fragmenty zębów trzonowych.

Kości obydwu kończyn reprezentowane były przez liczne fragmenty powierzchni trzonów, oraz fragmenty powierzchni głowy zarówno kości ramiennej jak i udowej. Zidentyfikowano również trzy fragmenty nasad proksymalnych kości śródstopia i dwa paliczki stopy.

Kości tułowia to przede wszystkim silnie rozdrobnione fragmenty trzonów żeber, dwa fragmenty trzonu i łuku tylnego kręgow szyjnych oraz kilka fragmentów istoty gąbczastej pochodzącej z kości obręczy dolnej.

Niewiele zachowanych elementów diagnostycznych nie pozwala na ścisłe określenie płci, ale wydaje się, że była to kobieta, w wieku około końca *adultus*.

#### **Grób nr 178**

##### **(warstwa kości z wypełniska jamy grobowej)**

Jama zawierała średnio przepalone kości – 3°, barwy popielato-brunatnej i dość silnie rozdrobnione. Reprezentowane były właściwie wszystkie elementy szkieletu, najprawdopodobniej jednego osobnika.

Czaszkę reprezentowały liczne fragmenty kości sklepienia, w tym kilka fragmentów kości ciemieniowych i kości czołowej, z zachowanymi elementami szwów strzałkowego, wieńcowego i węglowego, jednakże nie noszące śladów obliteracji. Zachowany był też fragment części podstawnej kości potylicznej z fragmentami kłykci. Zidentyfikowano także piramidy obu kości skroniowych, z fragmentami dołów żuchwowych oraz fragmenty kości jarzmowych. Z trzewioczaszki zachowały się dwa fragmenty kości szczęki z wyrostkiem zębodołowym.

Kości kończyny górnej reprezentowane były przede wszystkim przez kilkanaście fragmentów powierzchni trzonów kości ramiennych i kości przedramienia. Z kości dłoni zachowały się fragmenty paliczek z nasadami proksymalnymi.

Kości tułowia reprezentowane są przez silnie rozdrobnione fragmenty trzonów żeber i liczne fragmenty trzonów i łuków tylnych kręgow z wszystkich odcinków kręgosłupa. Obręcz miedniczna zachowała się w postaci dość dużych fragmentów głównie istoty gąbczastej.

Kości kończyn dolnych zachowały się w postaci fragmentów trzonów kości udowych, i kilkunastu fragmentów kości podudzia.

Elementy morfologii, stan skostnienia, grubość i typ urzębienia okolic przyczepów mięśniowych, a także szczegóły budowy fragmentów kości skroniowych i szczęki wskazują raczej na płęć żeńską, wiek przynajmniej *adultus*.

#### **Grób 178 - 179 (kości z wypełniska jam grobowych, silnie przemieszane)**

Liczne, bardzo silnie rozdrobnione i głównie nie diagnostyczne fragmenty kości, barwy szaro brunatnej – 3° lub 4°, przemieszane z ziemią z wypełniska i fragmentami ceramiki.

Zidentyfikowano zaledwie kilka kości, w tym fragment wyrostka zębodołowego kości szczęki, trzy fragmenty kości palców z nasadami proksymalnymi, fragment nasady proksymalnej kości śródstopia (?) i jeden korzeń zęba przedtrzonowego.

Niestety szczupłość materiału i stan jego zachowania nie pozwala na żadne wnioski.

#### **Grób 179**

Grób zawierał średnio przepalone – 3°, ale silnie rozdrobnione fragmenty kości ludzkich koloru szaropopielatego.

Czaszka reprezentowana była przez kilka fragmentów kości sklepienia, fragment kości jarzmowej oraz dwa korzenie kłów i fragment korzenia zęba przedtrzonowego.

Pozostała część szkieletu to liczne drobne fragmenty powierzchni trzonów różnych kości długich, w tym dwa fragmenty nasad proksymalnych kości śródstopia, fragment paliczka i fragment powierzchni tylnej kości udowej z silnie wyrażoną kresą chropawą.

Wydaje się, że są to szczątki raczej mężczyzny, w wieku prawdopodobnie *adultus/maturus*.

#### **Uwagi:**

Wydaje się być słusznym wiązanie kości pochodzących z wypełniska jamy grobowej, oznaczone numerem 178, z pochówkiem popielnicowym o tym samym numerze. Morfologia i wyniki analizy zdają się potwierdzać tę tezę. Podobnie w przypadku grobu 179 i kości przemieszanych oznaczonych numerem 178-179, choć tu sprawa jest bardziej skomplikowana ze względu na niewielką ilość elementów diagnostycznych.